

УДК 371.3+811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-36>**Марина ТИХОНОВА,***orcid.org/0000-0001-5040-1185*

старший викладач кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Харківський політехнічний Інститут»

(Харків, Україна) *mtikhonova11@gmail.com***Світлана ТКАЧЕНКО,***orcid.org/0000-0002-8517-7651*

старший викладач кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Харківський політехнічний Інститут»

(Харків, Україна) *asilimilka@gmail.com*

MIND MAP TA ІНТЕРАКТИВНИЙ СЛОВНИК ЯК ПРОДУКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАСВОЄННЯ НОВОЇ ЛЕКСИКИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ІТ

Ця стаття актуалізує важливість дослідження й використання Mind Map та електронного інтерактивного словника, які набувають все більшого значення в сучасному освітньому процесі. Продуктивне навчання – це професійні знання та навички, здатність мислити та автономність. Як ефективний інструмент, ментальна карта може значно розвинути потенціал і здатність до мислення студентів. Ця карта складається з ліній, символів, тексту, кольорів і графічних елементів. Застосовуючи цей засіб мислення, можна візуалізувати зберігання, організацію, розташування, вивчення, перегляд і запам'ятовування інформації. На основі спорідненого стилю мислення можна побудувати власну систему знань. Mind Map базується на радіантному мисленні, яке відноситься до асоціативних мисленнєвих процесів, які виходять із центральної точки або з'єднуються з нею. Ментальна карта є зовнішнім вираженням радіантного мислення, бо завжди випромінюється від центрального зображення. Кожне слово та образ стають самі по собі підцентром асоціації з нескінченним ланцюгом розгалужених моделей від загального центру або до нього. Хоча така карта намальована на двовимірній сторінці, вона представляє багатовимірну реальність, що охоплює простір, час і колір.

Інтерактивні словники можуть використовуватися для підтримки різноманітної навчальної діяльності, тобто вичерпно і компактно представляти, зокрема, візуалізувати концептуальну структуру знань предметної області, включати в мову нові поняття і знання для досягнення професійних й інших персональних цілей. Також перевагою інтерактивних словників є те, що вони надають користувачеві можливість виконати те чи інше завдання. В цій статті ми навели приклад такого виду онлайн сервісу: це інтерактивна платформа Quizlet, яка спрямована на вивчення лексики різними мовами шляхом використання та створення наборів карток зі словами і визначеннями, які об'єднані в модулі, папки чи курси. Студенти, які використовують Quizlet, стверджують, що їхня успішність набагато покращилась.

Робота містить опис та принцип створення ментальної карти, огляд наявних видів інтерактивних словників, приклади Mind Map та карток для роботи з лексикою. Підсумовуючи, цей матеріал є актуальним для підвищення лексичної компетенції користувачів.

Ключові слова: ментальна карта, мнемотехніка, образне мислення, логічне мислення, цільове слово, інтерактивний словник, електронна лінгвістична побудова.

Maryna TYKHONOVA,*orcid.org/0000-0001-5040-1185*

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

(Kharkiv, Ukraine) *mtikhonova11@gmail.com***Svitlana TKACHENKO,***orcid.org/0000-0002-8517-7651*

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

(Kharkiv, Ukraine) *asilimilka@gmail.com*

MIND MAP AND INTERACTIVE DICTIONARY AS PRODUCTIVE TOOLS FOR LEARNING NEW IT VOCABULARY

This article updates the importance of research and use of Mind Map and electronic interactive dictionary, which is gaining more and more importance in the modern educational process. Productive learning is professional knowledge and skills, ability to think and autonomy. As an effective tool, mind mapping can significantly develop students' potential and thinking ability. This map consists of lines, symbols, text, colors and graphic elements. It is possible to visualize storing,

organizing, locating, studying, viewing, and remembering information while applying this mindset. On the related style base of thinking, you can build your own knowledge system. The Mind Map is based on radiant thinking, which refers to associative thought processes that emanate from or connect to a central point. Any Mind Map is an external expression of radiant thinking, because it always radiates from the central image. Each word or image becomes a subcenter of association itself with an endless chain of branching patterns from or to the general center. Although such a map is drawn on a two-dimensional page, it represents a multidimensional reality spanning space, time, and colour.

Interactive dictionaries can be used to support a variety of educational activities, that is, comprehensively and compactly present, in particular, visualize the conceptual structure of knowledge of the subject area; include new concepts and knowledge in the language to achieve professional and other personal goals. Another advantage of interactive dictionaries is that they give the user the opportunity to perform various tasks.

In this article, we have given an example of such an online service as the interactive platform Quizlet, that aims to study vocabulary in all languages by using and creating sets of cards with words and definitions that are grouped into modules, folders or courses. Students who use Quizlet service claim that their academic performance has greatly improved.

The paper includes a description and principle of Mind Map creation, overview of existing types of interactive dictionaries, examples of Mind Map and cards for working with vocabulary. In summary, this material is relevant for improving the lexical competence of users.

Key words: *Mind Map, mnemonics, figurative thinking, logical thinking, target word, interactive dictionary, electronic linguistic construction.*

Постановка проблеми. Розвиток методу використання Mind Map від початку його зародження, як засобу запам'ятовування та ведення заміток, а згодом і застосування його в навчальному процесі, відштовхуючись від концепції Тоні Бузана. Також з розвитком новітніх комп'ютерних технологій в лексикографії з'явилася нова галузь – електронна лексикографія, яка займається створенням електронних словників, що поєднують великий обсяг слів зі зручністю користування словником.

Мета статті – розглянути та довести доцільність використання цих засобів у навчальному процесі.

Аналіз досліджень. Дослідження Т. Бузана виявили недоліки в методах навчання з використанням конспектів. Безсумнівно, навичка, яка доведена до автоматизму відточує майстерність. Але закріплення негативної навички посилює неефективність. Потрібно було терміново змінити спосіб мислення та дії. Вивчаючи структуру мозку, Т. Бузан виявив те, що так наполегливо шукав. Його надихнув той факт, що мозок людини складається приблизно зі 100 мільярдів клітин, кожна з яких робить свій внесок у розумовий процес. Будова нейронів не могла не викликати захоплення: від центру клітини на всі боки відходять відростки, нагадуючи розгалужене дерево. Він вирішив за допомогою діаграми на основі цієї моделі створити універсальний розумовий інструмент. Це стало відправною точкою для розвитку теорії радіантного мислення, що призвело до створення техніки побудови ментальних карток.

Що до інтерактивних словників, то вони надають користувачеві можливість виконати те чи інше завдання. Прикладом такого виду онлайн сервісу може бути інтерактивна платформа Quizlet. Це – інтерактивний сервіс, спрямова-

ний на вивчення лексики різними мовами шляхом використання та створення наборів карток зі словами і визначеннями. Як викладачі, так і студенти можуть працювати у кількох різних режимах, що не лише позитивно впливає на процес запам'ятовування слів, а також урізноманітнює його і робить цікавішим. До того ж ця платформа дає можливість зареєстрованому користувачеві наочно бачити свій прогрес у засвоєнні матеріалу. Дослідження показують, що самоперевірка за допомогою карток ефективніша, ніж перечитування конспектів. Приблизно 90 відсотків студентів, які використовують Quizlet, стверджують, що їхня успішність покращилася.

Виклад основного матеріалу. Всі ми звикли, що вивчення словника не цікаве заняття, навіть нудне. А ефективне навчання, безумовно, має бути цікавим! На допомогу приходять Mind Map, як продуктивний інструмент для вивчення англійського словника, інструмент мислення, що дозволяє не проводити багато часу за зубрінням та вивільняє час.

Трохи історії на початку. Подібний засіб запам'ятовування зовсім не новий. Він використовувався ще 1960-х, як інструмент ведення заміток. Піонером в цій концепції був Тоні Бузан, який використовував цю техніку для ведення заміток для допомоги студентам, які мали проблеми у своїх дослідженнях. Виявилось, що ці студенти досягли прогресу в навчанні, і їх мислення змінилося після опанування техніки Бузана. Порівнюючи Mind Map з картою міста, центр міста з центром Mind Map, він казав, що головна дорога в місті дорівнює головній думці в процесі мислення, а вторинна дорога являє собою вторинну думку, і з ментальною картою можна дізнатися куди ви йдете і де ви були (Buzan, Buzan, 1993: 95).

Формат Mind Map вводить тематичну лексику та дозволяє її засвоїти у мнемотехніці, що передбачає використання технологій для дистанційного навчання. Ця техніка заснована на врахуванні психологічних закономірностей обробки та запам'ятовуванні інформації, тобто допомагає вирішити декілька важливих питань на рівні не тільки фізіології, а й психології.

Лексика розгортається навколо теми та підтем розділу, що полегшує розуміння її значення. В нашому випадку, це буде лексика для студентів спеціальностей ІТ. В цій статті будемо наданий примірник метальної карти з теми: "Work with computer".

Що ж таке мнемотехніка. Мнемотехніка – це процес засвоєння нової інформації за допомогою спеціальних методів й прийомів. Це нова освітня технологія, що допомагає студентам комфортно та легко здобувати лексичні знання. Ця техніка успішно використовує природні механізми пам'яті мозку і дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації.

З'ясуємо основні завдання мнемотехніки.

По-перше, вона розширює творчі можливості. Людський мозок містить в собі ліву півкулю головного мозку й праву. За творчість, образне мислення, зображення, колір, простір, музику відповідає права півкуля, за логіку, мову, судження, міркування ліва. Функції різні, а в випадку з використанням мнемотехніки ми отримуємо гармонійну роботу обох півкуль.

Більшість дорослих людей звикли до логічного мислення в процесі навчання. Таким чином, можливості правої півкулі мозку в повному обсязі не експлуатуються. Ментальна карта – це візуальна карта, що складається з ліній, кольору та графіки, за допомогою яких активується права півкуля, що створює синергію обох півкуль та може вагомо поліпшити ефективність навчання, бо створюється структура знання для кожного цільового слова, пов'язуючи його з іншими словами або поняттями в комбінації з візуальними, яскравими засобами, про які говорилося вище.

По-друге, формується вміння ефективно й самостійно вчитися та підвищується самооцінка завдяки результативності у навчанні, що приводить до зменшення стресу.

По-третє, збільшується навчальна мотивація, і людина стає більш самостійною в інтелектуальній та практичній роботі.

Більш того прийоми мнемотехніки в результаті призводять не тільки до збагачення словникового запасу, а й до формування мовленнєвої компетенції.

Повернемося безпосередньо до ментальної карти.

Основа ментальної карти – класифікація інформації в певній ієрархії. Вона витягує, формує підрозділи з центрального розділу з певними асоціаціями.

Ключове завдання у створенні Mind Map – знаходження ідеї для головного розділу карти. Вона буде розміщена в центрі. Кожна пов'язана з нею ідея зіставляється з нею лінією підрозділу і так до інших пов'язаних ідей.

Цей метод може допомогти сформувати словники у вигляді логічної та пов'язаної матриці.

Оскільки навчання тісно пов'язане з пам'яттю, ми збережемо вивчену інформацію в нашій когнітивній мережі, то її буде набагато простіше знайти при необхідності завдяки підказкам, і повністю забути предмет з такою кількістю зв'язків мало-ймовірно.

Чим глибше рівень, на якому обробляється елемент, тим краще пам'ять (Schunk, 2012: 112).

Ментальна карта дозволяє обробляти інформацію на глибокому рівні в міру її побудови до інформації, пов'язаної з ключовими словами та асоціює частини знань, допомагаючи зберіганню їх в пам'яті (Schunk, 2012:124). До того ж організований матеріал покращує пам'ять завдяки систематичному зв'язку елементів одного з одним, і відголос одного елемента призводить до відкликання асоціацій з пов'язаними з ним елементами (Schunk, 2012:139).

Щодо візуалізації, яка теж є ефективним засобом поданої техніки. Вона дозволяє отримувати складну інформацію легко і швидко та здатна перенести абстрактну інформацію в конкретний контент, об'єднуючи графічні засоби, які використовуються для конструювання і передачі складних ідей (Eppler, Burkard, 2004:103) (рис. 1.)

Ще одним дуже ефективним інструментом для збагачення словникового запасу є робота з інтерактивним словником. Поява комп'ютерних технологій дала поштовх новому етапу розвитку словникової справи. Це заслуговує на певний теоретичний аналіз, необхідність зафіксувати й осмислити ті активні процеси в лексиці, які відображають соціальні зміни – зміна культурологічних цінностей й орієнтирів, нові тенденції в розвитку гуманітарних знань, створення можливості об'єктивного відображення мовної реальності. Таким чином, словник у суспільстві відіграє важливу роль авторитетного порадника для користувачів, є певним чином соціальним інститутом, який регламентує слововживання. Тобто, словник є надійним гідом в різних галузях знань для носія мови.

Також традиційно словники є об'єктом та результатом лексикографічних досліджень. Лексикографічна праця є свідком певного рівня цивілізації народу, вона показує стан та рівень виробництва й виробничих відносин в суспільстві, розвиток науково-технічної, політичної, філософської, релігійної думки народу, як носія мови.

З розвитком новітніх комп'ютерних технологій в лексикографії з'явилася нова галузь – електронна лексикографія, яка займається створенням електронних словників, що поєднують великий

обсяг слів зі зручністю користування словником. Таким чином електронні словники не тільки перевершують за обсягом паперові, але й знаходять потрібне слово або словосполучення за кілька секунд, причому пошук здійснюється в будь-якій формі та за всім розлогим масивом словників, що просто є неможливим при роботі з книжковим варіантом. Досягається це, в першу чергу, завдяки використанню можливостей комп'ютера. Щоб знайти слово в електронному словнику, зазвичай досить просто надрукувати його в

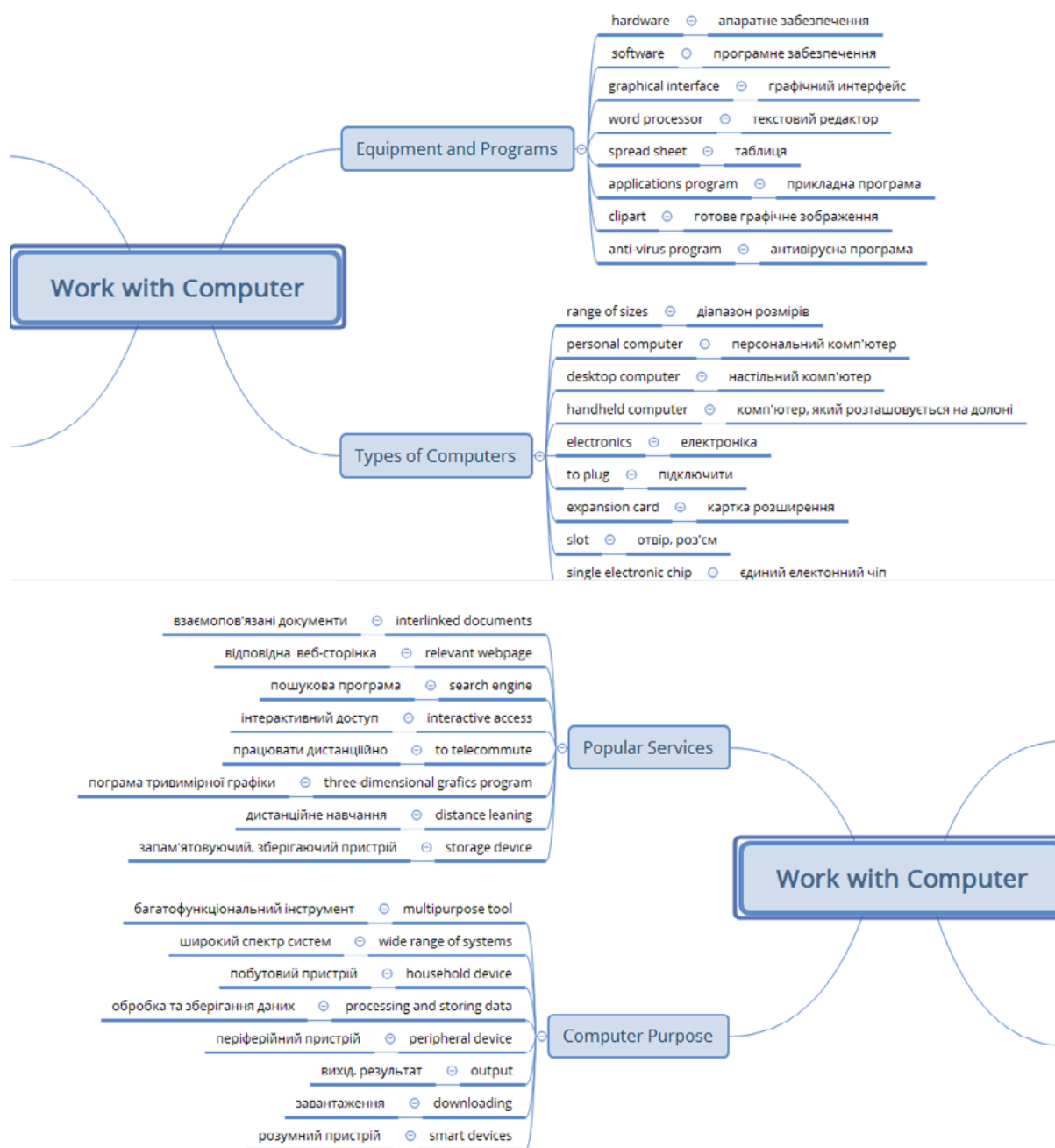

Рис. 1. Примірник ментальної карти

командному рядку словника, натиснути «Введення» (Enter) – і як результат в окремому вікні з'являється потрібна інформація (необхідне слово або словосполучення). Існує декілька видів електронних словників: ті, в яких користувач нічого не може змінити, тобто незалежні від діяльності користувача, й інтерактивні. Поняття «інтерактивний словник» є досить новим і мало розробленим в лінгвістиці. В класифікаціях словників, які нині існують, цей вид словників недостатньо висвітлюється. Можливо визначити інтерактивний словник наступним чином: це електронна (комп'ютерна) лінгвістична конструкція, яка не є незмінною, і будь-який користувач може внести свої зміни і доповнення. На теперішній час інтерактивні словники існують в різних формах: від коротких глосаріїв до гетерогенних мультимедійних колекцій словників і електронних енциклопедій (Дубічинський, 1998: 154).

Інтерактивні словники різняться за багатьма аспектами та параметрами: призначенням, комплектацією, технологічним середовищем функціонування, рівнями структурування інтерфейсів введення і виведення, входів доступу, використовуваного ілюстративного середовища, якістю і т.п. (Широков та ін., 1998: 331).

В мережі Інтернет масив інтерактивних словників є дуже великим, до того ж він постійно поповнюється. Наприклад, різноманітні словники за обсягом від всеосяжної «Вікіпедії» до «Словника музичних термінів для школярів 5–7 класів», в якому є всього кілька сотень слів. Ряд словників є електронною версією вже наявних видань, інші створюються особисто тим чи іншим автором.

Ще однією перевагою інтерактивних словників є те, що вони надають користувачеві можливість виконати те чи інше завдання, бо у паперових словників з цієї точки зору дуже обмежений ресурс. Яскравим прикладом такого виду онлайн сервісу може бути інтерактивна платформа Quizlet. Це – інтерактивний сервіс, спрямований на вивчення лексики різними мовами шляхом використання та створення наборів карток зі словами і визначеннями, які об'єднані в модулі, папки чи курси. Як викладачі, так і студенти можуть працювати у кількох різних режимах, що не лише позитивно впливає на процес запам'ятовування слів, а також урізноманітнює його і робить цікавішим. До того ж ця платформа дає можливість зареєстрованому користувачеві наочно бачити свій прогрес у засвоєнні матеріалу. Дослідження показують, що самоперевірка за допомогою карток ефективніша, ніж перечитування конспектів. Приблизно 90 відсотків

студентів, які використовують Quizlet, стверджують, що їхня успішність покращилася.

Серед режимів, що пропонує сайт, є такі, що перевіряють навички перекладу, аудіювання, письма, засвоєння слів у формі навчальних ігор.

В умовах дистанційного навчання сервіс Quizlet дає можливість викладачу іноземної мови також проводити моніторинг результатів навчальної діяльності, завдяки використанню інтерактивних тестових завдань з метою ефективного формування мовленнєвої компетенції.

Приклад готових карток, створених для роботи з теми: “Work with computer”.

багатофункціональний інструмент

Reimage – це **багатофункціональний інструмент** для захисту і ремонту комп'ютера.

multipurpose tool

Reimage is a **multipurpose tool** for computer protection and repair.

запам'ятовуючий пристрій

Разом з іншими частинами потрібен гарний **запам'ятовуючий пристрій**, щоб зберегти ваші відео для подальшого перегляду.

storage device

Along with the other parts, you need a good **storage device** to save your video footages for further viewing.

Висновки. З наведеного вище можна зробити висновок, що Mind Map може зіграти важливу роль у педагогічній практиці, бо її функція полягає в створенні взаємопов'язаності між ізольованими лексичними одиницями, що своєю чергою допоможе студентам досягти глибшого розуміння тематичної лексики.

Крім того, використання кольору та графіки в ментальній карті, безумовно полегшує навчання, тобто ментальна карта може розгля-

датися не тільки як ефективний інструмент, а як стратегія навчання.

Інтерактивні словники можуть використовуватися для підтримки різноманітної навчальної діяльності: сприяти формуванню знань корис-

тувачів, вичерпно і компактно представляти, зокрема, візуалізувати концептуальну структуру знань предметної області, включати в мову нові поняття і знання для досягнення професійних і інших персональних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Buzan, T. and Buzan, B. 1993. *The Mind Map book: How to Use Radiant Thinking to Maximize Your Brain's Untapped Potential*. New York.
2. Eppler, M. J. and Burkard, R.A. 2004. *Knowledge Visualization: Towards a New Discipline and its Fields of Application*
3. Schunk, D.H. 2012. *Learning Theories: An Educational Perspective*. Upper Saddle River : Pearson Education
4. Дубічинський В.В. Теоретична і практична лексикографія / В.В. Дубічинський. Харків, 1998. 154 с.
5. Широков В., Синиця К., Манак А., Манак В., Веренич Д. Персоналізація інтерактивних словників. К. : Довіра, 1998. 331 с.

REFERENCES

1. Buzan, T. and Buzan, B. 1993. *The Mind Map book: How to Use Radiant Thinking to Maximize Your Brain's Untapped Potential*. New York.
2. Eppler, M. J. and Burkard, R.A. 2004. *Knowledge Visualization: Towards a New Discipline and its Fields of Application*
3. Schunk, D.H. 2012. *Learning Theories: An Educational Perspective*. Upper Saddle River: Pearson Education
4. Dubchinskyi V.V. *Teoretychna I praktychna leksykoghrafia*. [Theoretical and practical lexicography] Dubchinskyi V.V. Kharkiv, 1998, pp. 154. [in Ukrainian]
5. Shirokov V., Synytsia K., Manako A., Verenyh D., *Personalizatsia Interaktyvnyh Slovnykiv* [Personalization of Interactive Dictionaries] Kyiv: Dovira, 1998, pp. 331. [in Ukrainian]